

ODOLNOST VÁPENNÝCH OMÍTEK MODIFIKOVANÝCH PUCOLÁNY PROTI ŠÍŘENÍ TRHLIN

Resistance of lime plasters modified by pozzolana against crack propagation

Zbyněk Keršner¹, Pavla Rovnaníková², Pavel Schmid³

The paper deals with results of fracture experiments on specimens of lime mortars of different composition modified by pozzolana. The determination and comparison of mechanical/fracture parameter values such as volume density, compressive strength, elasticity modulus, effective fracture toughness, and fracture energy are presented.

Úvod

Omítky na bázi vzdušného vápna mají nízkou odolnost proti mechanickému namáhání, kterou lze zvýšit přidávkem pucolánových nebo hydraulických příměsí [1]. Pro obnovu fasád historických objektů, a to jak doplňky stávající malty, nebo náhrada chybějící či rozpadající se malty, je vhodné použít pucolánovou příměs. V poslední době je věnována pozornost metakaolinu, který se vyrábí kalcinací kaolinu při teplotě okolo 750 °C. Metakaolinit, který tvoří podstatnou část metakaolinu, reaguje s vápnem za tvorby hydratovaných křemičitanů a hlinitanů vápenatých. Tyto složky zřejmě zajišťují maltám a omítkám vyšší hodnoty pevnosti, resp. delší životnost [2], která souvisí s množstvím mikro/trhlin vznikajících z různých důvodů. Pro nově koncipované malty pro omítání je proto vhodné stanovit

---

¹KERŠNER Zbyněk, doc. Ing., CSc., Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, kersner.z@fce.vutbr.cz

²ROVNANÍKOVÁ Pavla, prof. RNDr., CSc., Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, rovnanikova.p@fce.vutbr.cz

³SCHMID Pavel, Ing. Ph. D., Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, schmid.p@fce.vutbr.cz

lomově-mechanické parametry, které umožňují kvantifikovat odolnosti proti šíření trhlin. Touto problematikou se zabývá i tento příspěvek.

Zkušební tělesa

Pro určení hodnot lomově-mechanických parametrů byla vyrobena zkušební tělesa s nominálními rozměry 40×40×160 mm z vápenných malt s různými druhy pucolánů. Druh pucolánu v maltách uvádí Tab. 1, přičemž hmotnostní díly vápna a pucolánu byly ve všech případech 2,08 a 0,48 k 7,5 dílům písku. Po 28 dnech uložení v běžných laboratorních podmínkách (50±5 % R. H., 21±1 °C) byla tělesa opatřena uprostřed délky zářezem (koncentrátorem napětí) hloubky 13 mm.

Tab. 1 Druh pucolánu v maltách

Označení vzorků	VPM2	VPM9	VPM10	VPM11	VM29
Druh pucolánu Mefisto	K05	L10	L05	L03	–

Lomové testy

Ke zkouškám výše zmíněných těles sloužil mechanický lis Heckert FPZ 100/1. Zatěžování zkušebních vzorků probíhalo spojitě za konstantního přírůstku průhybu uprostřed rozpětí. Diagramy zatížení–posun (průhyb uprostřed rozpětí), tzv. I–d diagramy, byly zaznamenávány pomocí měřicí ústředny HBM SPIDER 8. K vyhodnocení těchto diagramů byla užitá metoda efektivního prodloužení trhliny, která umožňuje v použité úpravě získat (vedle odhadu hodnoty statického modulu pružnosti z přibližně lineární úvodní pasáže I–d diagramu) řadu veličin, kvantifikujících různým způsobem odolnost materiálu těles proti šíření trhliny – např. efektivní prodloužení trhliny, efektivní lomovou houževnatost, efektivní houževnatost či specifickou lomovou energii [3–7]. U všech těles byla také určována hodnota objemové hmotnosti a na zlomcích po lomových experimentech informativní hodnota pevnosti v tlaku.

Výsledky

Přehled výsledků zkoušek těles pěti vyšetřovaných malt uvádí Tab. 2. Výsledky jsou prezentovány ve formě aritmetických průměrů hodnot sledovaných vlastností (určovaných zpravidla ze tří měření, pouze v případě vzorků malt VPM2 se jednalo o čtyři měření); proměnlivost jednotlivých měření uvádějí příslušné variační koeficienty (COV).

V Tab. 3. jsou tyto informace shrnuty v podobě relativních hodnot aritmetických průměrů sledovaných parametrů, přičemž se výsledky

vztahují vždy k průměrným hodnotám získaným u vzorků malty bez pucolánu (VM29).

Tab. 2: Vybrané lomově-mechanické parametry malt: průměr (COV v %)

	VPM2	VPM9	VPM10	VPM11	VM29
Objemová hmotnost [kg.m ⁻³]	1682 (1,3)	1722 (1,0)	1742 (0,4)	1747 (0,6)	1744 (1,1)
Pevnost v tlaku (zlomky) [MPa]	4,1 (11,2)	2,7 (9,9)	2,7 (5,2)	5,6 (2,0)	0,76 (10,5)
Statický modul pružnosti [GPa]	5,5 (16,4)	5,4 (10,6)	6,1 (10,7)	6,2 (27,2)	2,4 (21,9)
Efektivní lomová houževnatost [MPa.m ^{1/2}]	0,082 (27,8)	0,086 (20,2)	0,092 (17,8)	0,204 (18,3)	0,031 (10,3)
Specifická lomová energie [J.m ⁻²]	6,0 (23,8)	11,6 (14,7)	11,5 (11,1)	53,9 (13,3)	3,6 (15,7)

Tab. 3: Relativní [-] průměrné hodnoty parametrů malt (1,0 ... VM29)

	VPM2	VPM9	VPM10	VPM11
Objemová hmotnost	0,96	0,99	1,00	1,00
Pevnost v tlaku (zlomky)	5,39	3,55	3,55	7,37
Statický modul pružnosti	2,29	2,25	2,54	2,58
Efektivní lomová houževnatost	2,65	2,77	2,97	6,58
Specifická lomová energie	1,67	3,22	3,19	14,97

Závěry

Vyhodnocení odezvy sad těles pěti studovaných malt prokázalo očekávané obecně značně křehké chování. Ve všech případech však způsobil přidavek pucolánu značné zhouževnatění materiálů: z hlediska efektivní lomové houževnatosti šlo o více než 2,5násobek (VPM2) až 6,5násobek oproti referenční maltě (VM29), z hlediska specifické lomové energie o více než 1,5násobek (VPM2) až dokonce zhruba 15násobek (VM11). Podle informativních hodnot tlakové pevnosti lze také jako mnohem odolnější hodnotit vzorky malt s pucolány oproti srovnávací vápenné: VPM11 více než 7x, VPM2 více než 5x a VPM9, resp. VPM10 přes 3,5x. Pucolány způsobily také ztužení materiálu, hodnoty statických

modulů pružnosti však byly tentokrát prakticky vyrovnané – zvýšení činilo asi 2,3 (VPM2, VPM9) až 2,6 násobky (VPM11) hodnot oproti vzorkům vápenné malty.

Lze uzavřít, že přídavek pucolánu způsobil u materiálu těles ze všech studovaných malt stáří 28 dní značné zvýšení odolnosti proti mechanickému namáhání včetně šíření trhlin.

Prezentované výsledky byly získány za finanční podpory grantu GA ČR 103/09/0780, přičemž bylo částečně využito výsledků projektu MŠMT 1M06005 (centrum CIVAK).

Literatura

- [1] ROVNANÍKOVÁ, P. *Omítky. Chemické a technologické vlastnosti*. Praha: Společnost pro technologie ochrany památek, 2002, 92 stran, ISBN 80-866657-00-0.
- [2] FRÍAS, M., CABRERA, J. Influence of MK on the reaction kinetics in MK/lime and MK-blended cement system at 20 °C. *Cement and Concrete Research*, Vol. 31, No. 4, 2001, 519-527.
- [3] FRANTÍK, P., KERŠNER, Z. Vyhodnocení lomového experimentu s katastrofickou ztrátou stability. In *Staticko-konštrukční a stavebnofyzikální problémy stavebných konstrukcí*. Štrbské Pleso, 141–142, ISBN 80-8073-677-4 (sborník abstraktů) a ISBN 80-8073-678-2 (CD), 2006.
- [4] KARIHALOO, B. L. *Fracture mechanics of concrete*. Longman Scientific & Technical, New York, 1995.
- [5] RILEM TC-50 FMC (Recommendation, 1985) Determination of the fracture energy of mortar and concrete by means of three-point bend test on notched beams. *Materials & Structures*, Vol. 18, 285–290.
- [6] STIBOR, M. *Lomové parametry betonu a jejich určování*. Disertační práce, Brno:STM FAST VUT v Brně, Brno, 2004.
- [7] VESELÝ, V. *Parametry betonu pro popis lomového chování*. Disertační práce, Brno:STM FAST VUT v Brně, 2004.